

Riina Vanhanen: "Puhhi" lavastus peaks kandma endas vaikset hädust

REET NIKKEL

Estonia Teatris esietendus pühapäeval Tõnu Raadiku lastemuusikal "Puhhi", mille on lavastanud Mait Agu ja kunstiliselt kujundanud Riina Vanhanen. "Teatridirektori", "Raimonda", "Maskiballi" ja "Bajadeeri" järel on see talle juba viies lavateos ooperi- ja balletiteatris.

Mis on sinu jaoks teatritöö?

Ideaalide teostamine võimalikkuse piires. Töö, millela elamist ette ei kujuta. Soov luua ruumilist atmosfääri juba väljaöeldud tõdedele ja situatsioonidele, soov tõlgendada ja avastada sõnade ning muusika allhoovusi, tagamaid. Ei ole midagi tõelisemat kui illusoorne teater.

Mida õpetab teater?

Eelkõige ausust ja jäägitut pühendumist eesmärgile või printsiibile, millest ei tohiks loobuda pisimatestki detailides.

Teater õpetab meile elu kaduvust, on justkui elu võrdkuju. Kõik need ilusad hetked, mida nimetatakse teatrikunstiks, lõpevad eesriide sulgudes. Mine ükskord pärast etendust tühjale lavale, kus lavatöölised võtavad dekoratsioone maha, õhus on tunda grimmi lõhna ja tolmu – nagu oleks mingi fatamorgaana üle käinud.

Lavastuse jäljatoomine on erinevate loominguliste isiksuste koostöö. Mis on sinu arvates

paksud materjalid. Ka kujunduses peaks väljenduma "Puhhi" põhimeeleolu – armastusvääruste ja sigaduste ütlemine sordiini all, kuidagi ühe suupoolega. Kogu lavastus peaks kandma endas vaikset hädust, nagu paistaks hommikune päike läbi udu.

Kummaline, kuidas töö käigus hakkavad kostüümid kuju võtma. Notsu lühikesed jalad muutuvad korraga nii ilmekaks, liahi paks tagumik teeb nõksu ja hakkab järsku elama, on terviklik. See ongi fatamorgaana, suur illusioon, mille taga on lihtsalt mingi paksendus, teatud materjalivalik.

Kas on olnud ka teistsuguseid kogemusi?

Väga õpetlik elamus oli "Raimonda", Natalja Dudinskaja ja Konstantin Sergejevi lavastus. Nad teadsid täpselt, millise lõike ja värviga mingi kostüüm peab olema, ning ettekirjutustest kõrvale kalduda ei tohtinud. See oli mulle nagu koolitöö – kuidas teha klassikalist balletti – ilma mingi omapoolse loominguta. Algul oli üsna hirmus: kui veel aru ei saanud, et see on õpetlik.

Kas tulemus laval vastab tavaliselt sinu algsele kujutlusele?

Tervikus ei kujutle ma reaalseid esemeid, vaid tunnet, mis peaks tekima. Tööprotsessis omandab tunne vormi. Kui etendusel tekib õige meeleolu, olen saavutanud soovitud tulemuse.

Mis on lavastuse ettevalmis-

Rahuolu tunded siis, kui on näha, et etendus elab ja hingab tervikuna ning see hingus jõuab vaatajani.

Oled muusikaga seotud mitte ainult Estonia Teatri kaudu, vaid ka ansambli "Hortus Musicus" kostüümide kujundajana. Armastus ajaloolise kostüümi vastu näib Sul olevat üsna pikaajaline?

See algas juba Kunstiinstituudi päevil, kui sattusime Dolores Hoffmanniga vestlushoogu eneseväljenduse teemadel. Kord läksime temaga "Hortuse" kontserdile. Siiani on mees, millise ekstaasi kiskus seal väike vilepill üles keskaegsetes tantsudes. Pärast tuli muusikutega juttu ka ajaloolistest rõivastest ja siis öeldi mulle, et mis sa niisama räägid, tee midagi. Võtsin kätte ja tegingi neile keskaegsete kostüümide kavandid. Hiljem lisaks veel kostüümid renessanss- ja barokkmuusika esitamiseks.

Mis sind selles tegevuses võlub?

Ajaloolised kostüümid meeldivad mulle tohutult, need on võrratult kaunid, nii targalt tehtud. Lõiked ja detailid on väga inimesepärased ja samas nii universaalsed. Kui vaatad tänapäeval mõnd moedemonstratsiooni, kus esinevad pikkade jalgade ja peene pihaga supermodellid, siis näib olevat tegemist moega teatud kindla naisetiübi jaoks. Tundub, et varasematel aegadel nii polnud: siis sai moodi huvitavalt moduleerida, see pekkus nii palju võimalusi

on tunda grimmi lõhna ja tolmuga – nagu oleks mingi fatamorgaana üle käinud.

Lavastuse väljatoomine on erinevate loominguliste isiksuste koostöö. Mis on sinu arvates määrav selle õnnestumises?

Iga inimene toob kaasa iseenda ja oma mõjujõu. Määrav on, kas suudad oma jõuvälja tööle panna ühise idee heaks või hakkab mängima mingi teine jõud.

Väga raske on sõnades väljendada, milles seisneb õnnestumine, sa lihtsalt tunned, kui etendus hakkab elama. Kõik tunnevad ja kuulevad, kui laval toimub midagi lummavat.

Koostöös hindan julgust rääkida. Pean töösuhetes ülimalt loomulikuks, et probleeme arutatakse. Kui hakatakse valetama või selja taga rääkima, pole enam mingit pidepunkti. Kunstis on lihtne vale teed minna ja raske sellest üle saada.

Hea partner on see, kes ei tööta iseenda, vaid eesmärgi, idee nimel. Koos töötades tuleks üksteist nakatada, toetada, aidata üle kriisimomentidest ja ikka meeles pidada lõpptulemust – etenduse imet.

Kunstniku looming põkkub lavastuse kõikide teostajate loominguga, muusikateatris kõige vähem ehk orkestriga. Iga inimene on individuaalsus, kõigil omad riikad. Õnnestumise tagab kõikide osaliste pändlikkus ja oma erialaste oskuste maksimaalne mängupanek.

Kas oled tundnud ideaalset või ideaalilähedast mõttekaaslust?

Olen rahul ühega esimestest lavastustest, mille tegime Rakvere teatris koos Raivo Trassiga – "Kui seda metsa ees ei oleks" Juhan Liivi luule ja proosa alusel. Selle ettevalmistamine oli erakordselt loominguline kõigi poolt, lavastajast kuni lavatööliseni.

Estonia Teatrist meenutan hea tunde "Maskiballi". Selle lavastaja Hendrik Krumm oli äärmiselt mitmekülgne ja keeruline isiksus ning

see muutis tööprotsessi raskeks, aga suured vabadused idee teostamisel, ausus ja tema suhtumine teistesse kui võrdsetesse partneritesse tegid "Maskiballist" minu jaoks ideaalilähedase koostöö. Kahju, et see jäi Hendrik Krummi ainsaks lavastuseks, sest tema taotlused tunduvad veel praegu väga ajakohaste ja sügavatena.

Kuidas kujuneb lavateose ettevalmistamisel kunstnikutöö?

Iga etendus kujuneb isemoodi, mingisugust sissekäidud rada ei ole. Selles mõttes oli põnev "Puhhi" algus, kus kogu õhustik, tegelaste kujud ja muusika sündisid kui ühest katlast.

"Puhhi" kostüümidele ja kujundusele hakkasin mõtlema alles hiljem. Algul kujutlesin ainult mingit heasüdamlikkust, siis lisandusid pehmus ja pastelsus. Kuna tegu on mänguajadega, valisin pehmed ja

esemeid, vaid tunnet, mis peaks tekkima. Tööprotsessis omandab tunne vormi. Kui etendusel tekib õige meeleolu, olen saavutanud soovitud tulemust.

Mis on lavastuse ettevalmistamisel kõige raskem?

Kõige raskemat on lavaproovid koos muusika, dekoratsioonide, valguse, grimmi. Siis võib tulla üllatus üllatuse järel, eriti algupärandites. Paned mõne väikese nüansiga mööda ja tulemus pole enam õige. Kui lavastus on tehniliselt keeruline, nõuab see ülitäpset koostööd ja suurt vastutus-tunnet.

Kus armastad olla esietenduse ajal?

Nurga taga, kus saab kõva häälega kommenteerida. Kas või iseendale. Esietendusel on ärevus liiga suur, et saada mingit kunstilist naudingut.

ja peene pihaga supermodellid, siis näib olevat tegemist moega teatud kindla naisetiübi jaoks. Tundub, et varasematel aegadel nii polnud: siis sai moodi huvitavalt moduleerida, see pakkus nii palju võimalusi, voogas nii rohkelt kangast. Moes andsid tooni stabiilsed väärtused, seda sai sobitada igat tüüpi inimestele.

Igas ajastus on palju ilusat, olgu need siis Watteau tagant nõõritavad pika slepiga kleidid, Päikesekuninga seelikulaadsed rüüd või mis iganes – fantaasia on lihtsalt ammendamatu. Eri ajastute mood on üks paljustest müstilistest nähtustest ajaloo. Nähtavasti on see inimesesse mingil viisil sisse kodeeritud. Olen palju mõelnud väljanägemise müsteeriumi üle, riitumise rituaalidest ja kaanonitest. Selles on omad ranged piirid, ja on ilmselt alati olnud. Võtkem kas või tänapäeva ärimaailm: kõik on kindlaks määratud – alates lõhnaõlist ja lipsu pikkusest kuni kingakontsa kujuni. Nii peened ja samas nii jäigad mängureeglid. Naljakas, et inimesed seda mängu nii tõsiselt mängivad.

Kas mood mõjutab ka teatrit?

Arvan, et alateadlikult. Kui vaadata pilte 60. aastate lavastustest, tunned ilmeksimatult aja ära, see lihtsalt kumab läbi. Mille järgi hakatakse kunagi meid ära tundma, ei oska küll öelda. See selgub ilmselt alles tagantjärele.

Kui kujundad mõnd muusikalist lavateost või kontserti, kuidas viid end materjaliga kurssi?

Kuulates. Partituuri lugeda ei oska ja viisi ei pea, jääb üle lihtsalt kuulata. Võib ju laduda muusika ümber igasuguseid tarkusi, analüüsida peensusteni kompositsiooni, aga määrav on siiski vahetu mõju.

Harri Rospu fotod